

УДК 069.015:378(477.46)

Силка О. З., канд. іст. н., доц.

Національний університет харчових технологій (НУХТ), м. Київ

Синявська Л. І., канд. іст. н., доц.

Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького (ЧНУ), м. Черкаси

**МУЗЕЙ СОЦІАЛЬНОЇ ІСТОРІЇ НАДДНІПРЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ
XIX–XX СТ. ЯК СКЛАДОВА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО
ПРОЦЕСУ У ЧЕРКАСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
ІМЕНІ Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

Музеї – це сховища культурних цінностей, які характеризують різноманітні сторони людської діяльності. Вони відтворюють історію людського суспільства, розповідають про економіку, громадське життя, техніку, побут, звичаї, художню творчість людей тієї чи іншої епохи. Але зібрані в музеях предмети мають велику цінність не тільки для науки. На сучасному етапі розвитку українського суспільства суттєве значення має виховний вплив етнотрадицій українців на молодь.

Мудрість, яка накопичена віками, є скарбницею етнічних цінностей, що слугують невичерпним джерелом формування свідомості, характеру, психічних особливостей кожної людини. Доступні музейні експозиції впливають на людей, переконують їх своєю наочністю, документальністю. Виховний вплив етнотрадицій українців полягає в тому, що вони мають бути в основі національного змісту виховання, виступати засобом виховного впливу на особистість.

Суттєве значення для духовного та інтелектуального розвитку особистості має накопичена віками скарбниця етнічних цінностей, які слугують

невичерпним джерелом формування свідомості, характеру, психічних особливостей кожної людини. Виховні етнотрадиції українців втілюють у собі найкращі духовні надбання попередніх поколінь, впливають на сучасний моральний стан нації, є унікальним педагогічним явищем. З огляду на це, виникає потреба ближчих контактів між музеями та академічними установами. Така співпраця й надалі є дуже актуальною.

Першим музеєм у сучасному розумінні цього слова в Україні став Одеський історико-археологічний музей, заснований 1825 р. при місцевому Товаристві історії і старожитностей. Продовжуючи музейні традиції, 19 лютого 2000 р. в громадському науковому русі України з'явилося нове об'єднання – Наукове товариство істориків-аграрників (далі – НТІ-А) – громадська наукова самоврядна неприбуткова організація, яка об'єднує на добровільних засадах вчених-істориків, наукових працівників, трудові колективи сільськогосподарських підприємств, установ, організацій, незалежно від форми власності, які беруть участь у роботі Товариства як його колективні члени. Метою діяльності Товариства є сприяння в організації і проведенні наукових розробок вчених-істориків із проблем історії селянства та сільського господарства, а також досліджень, спрямованих на підвищення ефективності роботи сільськогосподарських підприємств і організацій в умовах ринкової економіки та захист спільних інтересів членів Товариства.

У грудні 2006 р. на черговому засіданні Ради Наукового товариства Істориків-аграрників відбулось офіційне заснування Музею аграрної історії Наддніпрянської України XIX–XX ст., а саме: затвердження «Положення про Музей аграрної історії Наддніпрянської України XIX–XX ст.». Ця подія стала можливою завдяки ініціативі широкого кола членів НТІ-А, викладачів та студентів Навчально-наукового інституту історії і філософії Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Ідея створення музею зріла не один рік у проектах НТІ-А, зокрема, ініціатива громади, яка залучилась до поповнення колекції етнографічних експонатів, що були зібрані членами гендерної секції НТІ-А, стала визначальною в реалізації цього проекту.

Створення Музею аграрної історії Наддніпрянської України ХІХ–ХХ ст. було викликане необхідністю збереження предметів культури для використання їх у науково-дослідній роботі членів НТІ-А; потребою залучення студентської молоді, науково-педагогічних працівників, вчителів та інших фахівців соціально-гуманітарного профілю до надбань національної історичної спадщини; проведенням культурно-просвітницької роботи серед громадськості.

Сформовані фонди Музею (основний, допоміжний та обмінний) на сьогодні нараховують понад 120 одиниць зберігання. Це експонати кінця ХІХ – середини ХХ ст.

Наявні етнографічні експонати умовно можна класифікувати за наступними категоріями:

- вишиті на домотканому полотні жіночі та чоловічі сорочки (у кількісному відношенні переважають жіночі), які датуються межею ХІХ та ХХ ст.,
- вишиті рушники (хронологічний діапазон – кінець ХІХ – середина ХХ ст.),
- вишиті картини (середина ХХ ст.),
- верхній чоловічий та жіночий одяг, взуття (хронологічний діапазон – кінець ХІХ – середина ХХ ст.);
- предмети домашнього вжитку з дерева, лози;
- предмети домашнього вжитку з металу;
- предмети домашнього вжитку з обробленої глини тощо.

До поповнення колекції етнографічних експонатів та підготовки до їхнього зберігання, окрім дійсних членів НТІ-А, активно залучаються студенти ННІ

історії і філософії ЧНУ ім. Б. Хмельницького. Вперше їхнє залучення відбувається на першому році навчання, в межах опанування навчального курсу «Основи наукових досліджень». На цьому етапі студент повинен самостійно опанувати тему «Громадські наукові осередки Черкаського національного університету: історія та напрями діяльності»; після проведення необхідного інструктажу пропонується за наявної можливості здійснити пошукові роботи зі збирання етнографічного матеріалу, який має відношення до аграрної історії Наддніпрянської України XIX–XX ст.; завершується такий перший досвід оформленням відповідних документів на передачу етнографічних знахідок до Музею.

Сьогодні Музей став ще й науковою лабораторією для магістрів ННІ історії і філософії ЧНУ, де вони мають змогу проводити практичні заняття з курсу «Матеріальна культура українців». Для тих студентів, яких зацікавила робота з етнографічними музейними матеріалами, є можливість поповнювати знання та удосконалювати вміння практичної роботи над музейними фондами, відвідуючи в якості членів Студентську секцію НТІ-А. На таких засіданнях члени Музейної секції залучають студентів до т. зв. первісної (початкової) обробки майбутніх експонатів (підготовки до зберігання): фотографування та оформлення паспортів експонатів.

За роки існування Музею його співробітники провели значну копітку роботу зі збирання колекції етнографічного матеріалу, який відображає повсякденне життя українського селянства: по-перше – з підготовки експонатів до зберігання, а саме – оброблення експонатів з деревини та тканин спеціальними засобами, їхнє консервування; і по-друге – з оформлення документації музею, зокрема інвентарної книги, актів прийому та видачі експонатів, створення уніфікованих паспортів на експонати документально-речового основного фонду, інвентарних карток на експонати допоміжного фонду, картотеки, книги відгуків та пропозицій. Музей провів декілька виїзних

експозицій, присвячених проведенню аграрних симпозиумів та в рамках культурних обмінів з вишами сусідніх держав, а саме Литви та Росії.

У 2010 р. музей змінив назву – Музей соціальної історії Наддніпрянської України XIX–XX ст. Це дало можливість залучити ширші кола громадськості до роботи та збільшити спектр експозицій.

Висновок. Музей соціальної історії динамічно розвивається, знаходить нові форми та напрями роботи, посилює роль НТІ-А в галузі збереження і популяризації української культури і об'єднує наукову громадськість. Активісти музейної справи запрошують до співпраці всіх небайдужих до процесу збереження та популяризації культурного спадку українців. Переконані, що Музей покликаний стати осередком формування громадянської свідомості, патріотичного виховання, утвердження національної гордості та любові до України і рідного краю, гуманізації суспільних відносин.

Література

1. Ватрушкіна Ю.В. Музей гуртує Товариство / Ю. В. Ватрушкіна // Історико-аграрні обрії. – 2008. – серпень (№15).
2. Ватрушкіна Ю.В. Музею бути! / Ю. Ватрушкіна // Історико-аграрні обрії. – 2007. – грудень (№ 13).
3. Медалієва О.З. Етнографічний музей при Науковому товаристві істориків-аграрників як складова навчально-виховного процесу / О.З. Медалієва, Л.І. Синявська // Вищий навчальний заклад МНС України: психолого-педагогічні аспекти вдосконалення якості підготовки фахівців у навчально-виховному процесі : міжвузівська науково-практична конференція. – Черкаси, 2010. – С. 70–75.
4. Положення про Музей аграрної історії Наддніпрянської України XIX–XX ст. Наукового товариства істориків-аграрників // Історико-аграрні обрії. – 2007. – Грудень (№ 13).